

(foto: DaVinciS)

De centra voor leerlingenbegeleiding: facts & figures

Kerncijfers schooljaar 2014-2015 en trends

*Dries Vandermeersch en Lotte Meulewaeter,
namens de ISC¹-werkgroep 'CLB-jaarverslag'.*

*Dries Vandermeersch is voorzitter van de Raad van Directeurs van de CLB's van het GO! (RADI).
Lotte Meulewaeter is beleidsmedewerker bij RADI.*

In maart verscheen voor de derde maal het jaarverslag van de CLB-sector. Het jaarverslag 2014-2015 staat vol cijfers over de werking van de CLB's in Vlaanderen en Brussel. Opnieuw blijkt dat het CLB het grootste deel van zijn doelpubliek effectief bereikt. Uit het rapport blijkt ook het belang van de schoolnabije en multidisciplinaire werking van de CLB's.

De leerling in contact met het CLB

Het eerste cijfer in het jaarverslag is er onmiddellijk eentje om fier op te zijn. Tijdens het schooljaar 2014-2015 bereikten de CLB's 62% van de volledige schoolpopulatie in Vlaanderen en Brussel. Dat zijn 704.334 unieke³ leerlingen in totaal. Om een idee te geven: met die groep vullen we meer dan 30 keer het Sportpaleis!

Voor een leerling op drie van de totale schoolpopulatie ondernam het CLB een interventie binnen de vraaggestuurde werking. Iets minder dan de helft van de schoolpopulatie kwam op medisch onderzoek.

Meer dan 6 leerlingen op 10 kwamen langs bij het CLB

Het aantal zorgvragen neemt duidelijk toe wanneer de leerling de leeftijd van 3 jaar bereikt, om vervolgens een eerste keer te pieken op de leeftijd van 6 jaar of bij aanvang van het lager onderwijs. Het aantal zorgvragen piekt vervolgens een tweede keer op de leeftijd van 11 jaar, bij de overstap van lager naar secundair onderwijs. Op het einde van het secundair onderwijs (17 jaar) wordt een laatste keer gepiekt, ondanks een algemeen dalende trend naargelang de leerlingen ouder worden.

CLB en preventieve gezondheidszorg

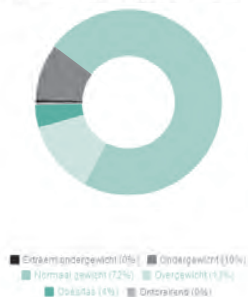
Maar liefst 520.202 leerlingen kwamen in het schooljaar 2014-2015 op medisch consult naar het CLB. Opvallende details over de medische consulten zijn:

1. Wegen en meten

72% van alle leerlingen die onderzocht werden, heeft een normale BMI-waarde. Een kleine 10% van de leerlingen heeft ondergewicht, voor 0,37% van de leerlingen gaat het over een extreem ondergewicht. Iets meer dan 1 leerling op 8 (12,89%) heeft overgewicht en bij bijna 4% van de leerlingen is er sprake van obesitas.

Leerlingen uit Brussel wijken het sterkst af van de gemiddelde BMI-waarden: meer dan 1 Brusselse leerling op 5 (bijna 22 %) heeft overgewicht of obesitas. We stellen ook een duidelijke trend vast als de leerling ouder wordt: hoe ouder de leerling wordt, hoe groter de kans dat zijn of haar BMI zal afwijken van het gemiddelde. De waarden neigen zowel vaker naar (extreem) ondergewicht als naar overgewicht of obesitas. Uit een vergelijking van de BMI-waarden tussen de verschillende onderwijsvormen blijkt dat (extreem) ondergewicht vaker voorkomt in het ASO (1 leerling op 8) en (extreem) overgewicht vaker in het BSO (meer dan 1 leerling op 4).

Resultaten wegen & meten

2. Visus

Voor 3,5% van de leerlingen werd een vermoeden van afwijkende kleurzin vastgesteld. Een kleine 10% van de onderzochte leerlingen blijkt een afwijkend vergezicht te hebben.

Waar komen de CLB-cijfers vandaan?

Al bij het ontstaan van het decreet op de centra voor leerlingenbegeleiding (1998) was er interesse om de werking van de CLB's in kaart te brengen via cijfermateriaal. Hiervoor werd NICO (Netoverstijgend ICT-project voor CLB-gegevens i.s.m. het departement Onderwijs) in het leven geroepen. De oorspronkelijke bedoeling was het registreren van gegevens ten behoeve van de overheid. Op vraag van de CLB-sector bevatte NICO ook de kiemen van een leerlingendossier. De automatisering bleek een complex proces. Het compileren van cijfers was daarom in de beginjaren niet haalbaar.

Toen de sector in 2011 samen met Lemonade - en met beperkte ondersteuning van de overheid - het LARS-programma (leerlingen administratie- en registratiesysteem) ontwikkelde, waren er voor het eerst mogelijkheden om tot een aanvaardbare registratie te komen van de CLB-activiteiten. Het feit dat CLB'ers steeds meer en meer hun activiteiten via het leerlingendossier registreren in een elektronisch systeem, maakt het mogelijk om interessante cijfers over de werking van de sector te verkrijgen. Sinds drie jaar verschijnt er dan ook een jaarverslag op basis van die cijfers, gepubliceerd door de ISC¹ (Internettensamenwerkingscel).

Waarom een jaarverslag?

Een jaarverslag van de CLB-sector is om verschillende redenen interessant en belangrijk:

1. Inzicht in de CLB-sector en de centrumeigen werking

Het jaarverslag is er in de eerste plaats voor de CLB-sector zelf. Het geeft een beeld van de CLB-sector in zijn geheel. Dit algemene beeld kan ook voor individuele CLB's (of CLB's per regio of net) een referentiepunt zijn om de eigen werking mee te vergelijken. Het analyseren van centrumeigen verschillen (en mogelijke verklaringen hiervan), of verschillen per net of regio, biedt een kans om de CLB-werking te optimaliseren.

2. Basis voor dialoog en versterking beleidsvoerend vermogen

Voor de Internettensamenwerkingscel (ISC) is het jaarverslag een instrument dat, op een objectieve manier, inzichten en argumenten verschaft om een gefundeerde dialoog met belanghebbenden, pers, onderwijs, welzijnspartners, administraties, kabinetten en politieke fora aan te gaan. Beleid wordt steeds meer geënt op objectief cijfermateriaal. Het draagt ook bij tot het beleidsvoerend vermogen van de centrumnetten en individuele centra. Cijfers maken het mogelijk om evoluties van nabij op te volgen en te voorzien in een bijsturing waar nodig. Cijfers laten ook toe een blik te werpen op de toekomst.

3. Communicatie-instrument

Het jaarverslag kan als een instrument worden gezien om aan de cliënten, CLB-medewerkers en opdrachtgevers transparant te communiceren over de dingen die de sector doet. Jaarlijks halen we met het jaarverslag de pers, wat onze werking ook positief in de kijker zet of duiding biedt bij onze werking. Door het zichtbaar maken van de eigen werking in een groter geheel vergroot het zelfvertrouwen, de zelfreflectie en het groepsgevoel in de CLB-sector.

Het belang van het jaarverslag komt tot slot ook aan bod in het auditrapport: 'Slechts de laatste jaren heeft de sector zelf aan het brede publiek proactief informatie verschaft. Over het schooljaar 2012-2013 heeft de sector voor het eerst een jaarverslag gemaakt over haar activiteiten. [...] Een zeer goede eerste stap waar de koepels verder plannen mee hebben. Wellicht had dit beter een paar jaar, zoniet een decennium, eerder dienen te gebeuren. Daar is de sector het vast mee eens.'²

3. Pubertaire ontwikkeling

Meer dan 99% van de onderzochte leerlingen maakt een normale pubertaire ontwikkeling door.

4. Vaccinaties

De vaccinaties blijven een van de succesverhalen van het CLB: een grote inspanning die terecht wordt gewaardeerd door talrijke gezondheidsactoren. Maar liefst meer dan 90% van de schoolgaande kinderen wordt ooit gevaccineerd door het CLB. In het kader van de inentingen

tegen het humaan papillomavirus (hpv) werd vorig schooljaar meer dan 85% van de meisjes ingeënt. Van alle inentingen tegen hpv nam het CLB 95% voor zijn rekening⁴.

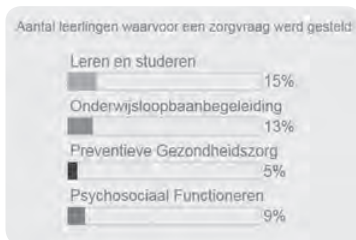
Welke vragen krijgt het CLB?

Begeleidingsdomeinen

Voor 1 leerling op 3 in Vlaanderen wordt er een (zorg)vraag gesteld aan het CLB. Deze vragen hebben vooral betrekking op

337.541
leerlingen waarvoor een zorgvraag werd gesteld

de begeleidingsdomeinen leren en studeren (voor 15% van het totaal aantal leerlingen in Vlaanderen gaat de vraag over dit domein), onderwijsloopbaanbegeleiding (13%) en psychosociaal functioneren (iets meer dan 9%). Vragen over preventieve gezondheidszorg worden minder gesteld (meer dan 5%), maar toch nog voor 1 leerling op 20.

Leerplichtbegeleiding

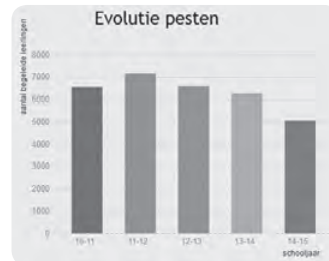
Het aantal CLB-begeleidingen dat verband houdt met definitieve schorsingen op school is met 20% gestegen ten opzichte van het schooljaar 2013-2014⁵. Ook het aantal begeleidingen i.v.m. tijdelijke schorsingen in het kader van een tuchtdossier is aanzienlijk gestegen: het CLB begeleidde tijdens het vorige schooljaar 1888 leerlingen in het kader van een tijdelijke schorsing. Dit is een stijging met 33% tegenover het schooljaar 2013-2014.

Leerplichtbegeleidingen blijken een alsmear belangrijker aandeel te vertegenwoordigen binnen de CLB-begeleiding. De invoer van de verplichte aanwezigheid van het CLB op de klassenraad voorafgaand aan een uitsluiting⁶ vormt hierbij ongetwijfeld een mogelijke verklarende factor; net als een betere samenwerking tussen school en CLB.

Wanneer we de evolutie van leerplichtproblemen over de laatste 5 schooljaren heen bekijken, stellen we vast dat de begeleiding van leerlingen op jonge

leeftijd is toegenomen. Daar waar in het schooljaar 2010-2011 voor in totaal 6325 lagereschoolkinderen een interventie werd ondernomen m.b.t. leerplicht, is dit tijdens het schooljaar 2014-2015 opgelopen tot 7774 lagereschoolkinderen, een stijging met 23%.

Pesten

Niet alle cijfers laten een stijging optekenen. De CLB-interventies rond pesten zijn bijvoorbeeld sterk gedaald. Iets meer dan 5000 leerlingen werden door het CLB begeleid rond pesten en pestgedrag. Dit betekent een daling met 20% ten opzichte van het vorige schooljaar. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn de scholen die vaker als actor inzake pesten optreden (met CLB als schoolondersteunende partner), de talrijke preventie- en responsabiliseringscampagnes (bv. Move tegen pesten van Ketnet) of het feit dat de leerling zelf vaker betrokken wordt als actor binnen diverse peer mediation projecten.

Verskil tussen basis- en secundair onderwijs

De meeste vragen rond leren en studeren worden gesteld in het basisonderwijs, terwijl onderwijsloopbaanbegeleiding vnl. in het secundair onderwijs gevraagd wordt. Zorgvragen in het domein psychosociaal functioneren komen doorheen het basis- en secundair onderwijs evenveel voor.

Kortdurende begeleiding

Voor 44.942 leerlingen voerde het CLB een kortdurende begeleiding uit, wat 4% van het totale leerlingenaantal vertegen-

woordigt. Er is een duidelijke daling van het aantal ingezette kortdurende begeleidingen in vergelijking met de vorige 5 jaren. De meeste kortdurende begeleidingen vinden plaats binnen het domein PSF.

CLB en het M-decreet

Op dit ogenblik is het nog te vroeg om al sluitende conclusies te trekken over de uitrol van het M-decreet. Toch geeft het jaarverslag al enkele algemene resultaten die verband houden met het M-decreet. Zo blijkt dat de CLB's tijdens het vorige schooljaar in totaal 12.462 attesten buitengewoon onderwijs of verslagen opmaakte. Dit is een daling ten opzichte van het schooljaar voordien met 11%. Toch kan die daling niet volledig toegeschreven worden aan het M-decreet, want de daling was al ingezet in het schooljaar 2013-2014.

De gemotiveerde verslagen zijn daarentegen in aantal toegenomen: vorig schooljaar registreerden de CLB's in totaal 7015 gemotiveerde verslagen en GON-attesten. Belangrijk om op te merken is dat ook de maanden september en oktober 2015 werden meegenomen in de cijfers voor het vorige schooljaar; aangezien de periode voor het uitschrijven van gemotiveerde verslagen door de overheid uitzonderlijk werd verlengd. Omdat de maand september ook veel nieuwe gemotiveerde verslagen kent (nl. voor leerlingen die van school veranderen), kunnen we m.a.w. niet betrouwbaar concluderen dat er ook effectief een stijging was.

Ten slotte tonen de eerste cijfers aan dat de types 4 en 7 een duidelijke daling kennen sinds 1 januari 2015, dit ten voordele van het nieuwe type 9.

De draaischijffunctie wint aan belang

De kruitlijnnnota voor een hervorming van de leerlingenbegeleiding⁷ geeft aan dat de draaischijffunctie van het CLB verder geëxpliciteerd en versterkt moet worden. De cijfers van ons jaarverslag tonen aan dat deze draaischijffunctie alsmear vaker ingezet wordt in de CLB-begeleiding. Tijdens het vorige schooljaar werkte het CLB voor 52.238 leerlingen samen met een netwerkpartner; wat een stijging is ten opzichte van de vorige schooljaren (deze

Nieuw in het jaarverslag 2014-2015

Elk jaar slagen we erin om nieuwigheden in het jaarverslag in te voeren. In het jaarverslag 2014-2015 zijn dat:

- meer uitgebreide en verfijnde resultaten van de medische consulten;
- de factor leeftijd van de leerling die wordt toegevoegd in de weergave en analyse van de gegevens;
- een aantal gegevens waarvoor (weliswaar voorzichtig) wordt bekeken welke evoluties zich voordoen over de laatste vijf schooljaren heen;
- aandacht voor een eerste zichtbaar effect van het M-decreet;
- het gebruik van infographics waardoor een aantal gegevens in een oogopslag zichtbaar zijn;
- de schoolondersteunende werking van het CLB die in de verf wordt gezet: voor schoolondersteuning is er geen standaard registratie in het LARS-dossier en zijn er dus geen data beschikbaar. Het jaarverslag beschrijft nu wel een aantal good practices uit de verschillende CLB's.

De Digitale steunpilaren !!

functie is met 10% toegenomen tegenover schooljaar 2012-2013). De grote variëteit aan actoren waarmee wordt samengewerkt, illustreert dat een goede samenwerking met alle betrokken partijen cruciaal is voor het CLB.

Netoverstijgende projecten

Het succes van enkele netoverstijgende projecten komt ook aan bod in het jaarverslag. Naast de projecten LARS en Prodia (www.prodiagnostiek.be), wordt de werking van Onderwijskiezer (www.onderwijskiezer.be) in de verf gezet. Tijdens het vorige schooljaar trok de website maar liefst 1.236.290 unieke bezoekers. Dit aantal is gigantisch: het bezoekersaantal van Onderwijskiezer ligt hoger dan het volledige aantal kinderen en jongeren die school lopen in het Nederlandstalig onderwijs! Bovendien vulden de leerlingen de zelftesten van Onderwijskiezer (o.a. de I-Like en I-Prefer) meer dan 500.000 keer in. Volgend schooljaar zal het jaarverslag voor de eerste keer rapporteren over een nieuw netoverstijgend project, de CLBch@t.

Cijfers ondersteunen pleidooi voor betere CLB-omkadering

De cijfers in het jaarverslag tonen hoe groot de maatschappelijke nood is om te voorzien in CLB-begeleiding die dicht bij de leerling en de school staat. Toch geven de CLB's heel duidelijk aan dat de werkdruk bij hen momenteel een ongeziene hoogte kent en onhoudbaar wordt of is. De sector voert sinds jaren een pleidooi om de huidige financiering volgens gesloten enveloppe te doorbreken en te voorzien in een gedegen omkadering voor de CLB's, iets wat ook bevestigd werd door het recente auditrapport van PwC.

Het pleidooi voor een betere omkadering voor de CLB's wordt ook ondersteund door trends over de jaren heen. Sinds de oprichting van de Centra voor Leerlingenbegeleiding in 2000 is het aantal gewogen leerlingen toegenomen met 8,5%, terwijl er geen enkele extra omkadering werd toegekend aan de CLB's. Bovendien werd het takenpakket van de centra meer dan gevoelig uitgebreid (bv. met het decreet over de Integrale Jeugdhulp en de toenemende rol van het CLB in het kader van leerplichtproblemen). Ten slotte besliste de overheid om te besparen op de financiële werkingsmiddelen van de CLB's met 10%. Dit alles leidt ertoe dat de CLB's meer dan ooit het debat willen voeren om in een faire omkadering te voorzien voor de

centra, die rekening houdt met hun takenpakket. Stof genoeg dus voor discussie in het naderende debat over de hervorming van de leerlingenbegeleiding!

Inspanning van CLB'ers om te registreren heeft effect!

Het jaarverslag 2014-2015 en de vorige jaarverslagen tonen duidelijk aan dat het CLB zijn plaats heeft in zowel de onderwijs- als welzijnswereld. Door cijfermateriaal te gebruiken en te publiceren is de perceptie van de CLB-sector bij verschillende actoren, en niet in het minst bij de politiek, gevoelig verbeterd. Onbekend is nog zeer vaak onbemind. De gezamenlijke inspanningen die CLB'ers leveren om te registreren, werpen hun vruchten af. We zijn er ons, als ISC, van bewust dat er nog veel beter kan geregistreerd worden en dat er nog vele mogelijkheden onbenut zijn. Maar als CLB geven wij kinderen kansen om te groeien, ook onze eigen kinderen moeten die kansen krijgen.

Het volledige jaarverslag 2014-2015 kan je downloaden via: http://www.vclb-koepel.be/library/documents/17543_clb_jaarverslag_14-15-def.pdf

- 1 De Internettensamenwerkingscel of ISC is een informeel overleg van vertegenwoordigers van de drie centrumnetten (vier koepels) van de Centra voor Leerlingenbegeleiding. De ISC overlegt over actuele beleidsontwikkelingen die de CLB-sector beïnvloeden en neemt sectorale standpunten in. De ISC is ook het aanspreekpunt voor externe partners en legt ook zelf contacten met andere partners uit de welzijns- en gezondheidssector.
- 2 PwC (2015). *Audit naar de werking van Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's)*. Pagina 117. <http://onderwijs.vlaanderen.be/centra-voor-leerlingenbegeleiding-doorgelicht>.
- 3 Unieke leerling betekent dat een leerling altijd slechts eenmaal wordt meegeteld in dit cijfer, zelfs indien hij meerdere keren in hetzelfde schooljaar bij het CLB langs kwam.
- 4 Cijfers van Zorg en Gezondheid, Gratis HPV-vaccinatie goed ingeburgerd in Vlaanderen, 5 februari 2016, <http://www.zorg-en-gezondheid.be/gratis-hpv-vaccinatie-goed-ingeburgerd-in-vlaanderen>.
- 5 Wanneer we een stijging van minstens 10% vaststellen t.o.v. het referentiejaar, wordt gesproken van een trend.
- 6 Zie Decreet over diverse maatregelen van de rechtspositie van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs en van de participatie op school (aangenomen op 26/03/2014), zie http://www.ond.vlaanderen.be/decretenbundel/documenten/2014_rechtspositie.htm.
- 7 Kabinet Vlaams minister van Onderwijs, Sterkere leerlingenbegeleiding door samenwerking. 11 december 2015, te raadplegen via <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2015/12-11-leerlingenbegeleiding.htm>.